

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LUCA AL CRIMEEI, sfânt

Știința și religia / Sfântul Luca al Crimeii ; trad. din
lb. rusă de Denis Chiriac ; carte tipărită cu
binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. - Ed. a 2-a. - Iași :
Doxologia, 2025
ISBN 978-630-301-150-9

I. Chiriac, Denis (trad.)

2

Redactor: Dragoș Dâscă
Corector: Lia Gociu
Tehnoredactor: Ștefan Adăscălițe
Design: Ștefan Pintilie
Prepress: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă, 51, 700038, IAȘI
Tel.: +40 374704804
E-mail: editura@doxologia.ro
📖 Editura Doxologia

Comenzi:
<https://edituradoxologia.ro>
E-mail: comenzi@edituradoxologia.ro
Tel.: +40 724550463

© DOXOLOGIA, 2025
ISBN: 978-630-301-150-9

Sfântul Luca al Crimeii

ȘTIINȚA ȘI RELIGIA

Ediția a doua

Traducere din limba rusă de
DENIS CHIRIAC

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2025

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i> (Acad. Vladimir Lisicikin)	7
Crucea Sfântului Ierarh Luca al Crimeii	16
<i>Prefață</i>	39
Capitolul I: Ce este știința?	41
Capitolul II: Ce este religia?	45
Capitolul III: Sursele prejudecăților	49
Capitolul IV: Despre umanismul moralei creștine.....	93
Capitolul V: Principiile de bază ale umanismului creștin	101
Capitolul VI: Învățătura creștină despre dragostea față de om.....	109
Capitolul VII: Învățătura creștină despre lupta cu răul	115
Capitolul VIII: Idealul desăvârșirii omenești este Hristos	139

Capitolul IX: Umanismul evanghelic în operele pictorilor ruși	147
Capitolul X: Mucenicii creștini și mărturiile existenței istorice a persoanei lui Iisus Hristos	151
Capitolul XI: Creștinismul și regimul sclavagist.....	157
Capitolul XII: Gândurile marilor scriitori și filosofi despre Biblie și despre morala creștină.....	159
Capitolul XIII: Oameni mari de știință despre raportul dintre știință și religie	165
<i>Concluzii</i>	175

Cuvânt înainte

În viața fiecărei țări au fost perioade când, din anumite cauze, sufletul poporului se afunda în întunericul necunoștinței și al îndepărtării de Dumnezeu. În Rusia secolului al XX-lea, această perioadă au fost anii Revoluției, 1905-1907 și 1917, cu următoarele șapte decenii de ateism forțat. Ateismul militant și triumfător a devenit ideologia predominantă cu care au crescut câteva generații de oameni oropsiți din punct de vedere duhovnicesc. Conducătorii au condus poporul într-o direcție greșită din pricina unei crize spirituale personale. Acesta este diagnosticul pe care Arhiepiscopul Luca l-a pus intelectualității ruse. Oare nu în aceasta constă criza omului cult, în faptul că „mintea și inima nu-i sunt în acord”? Oare nu această deșeptăciune unilaterală a divizat în Rusia intelectualitatea de popor?

Om de știință ilustru, chirurg și ierarh, a trăit, din pricina acestui diagnostic, suferind împreună

Capitolul I

Ce este știința?

Socrate învâța că, pentru a ajunge la concluzii corecte, trebuie să fim capabili să definim conceptele. De aceea, ne vom strădui să dăm definiții precise pentru ambele concepte pe care le analizăm, și doar atunci le vom compara.

Știința reprezintă un sistem de cunoștințe acumulate despre fenomenele pe care le urmărim în realitate. Să pătrundem în sensul fiecăruia dintre aceste cuvinte. Știința este un sistem, adică nu este un set întâmplător de cunoștințe, ci o combinație organizată a lor.

Știința se realizează prin intermediul clasificării, prin distribuirea de date omogene pe grupuri și pe bază de conexiuni – adică ne prezintă determinarea formulelor și a legilor generale care acționează în natură. Știința include niște cunoștințe dobândite, adică nu toate cunoștințele, ci doar cele pe care abia le-a dobândit. Activitatea științifică este în mișcare, ea presupune un proces „de edificare a adevărului pe calea experimentelor și

a concluziilor". Acest proces, în știință, reprezintă ceva dinamic și în devenire: procesul presupune întrebări, căutări, îndoieli, presupuneri, care ulterior se pot dovedi a fi și false. Și numai cunoștințele, adică cele reflectate cu adevărat în realitate, constituie conținutul definit și static al științei. Adică, cunoștințele reprezintă niște silogisme general acceptate, general recunoscute, obiective, justificate, atât din punct de vedere logic, cât și din punct de vedere empiric, și prin intermediul speculației, și prin experiment. Aceste cunoștințe referitoare la fenomene, adică la manifestări ale vieții și ale naturii, nu se referă însă și la esența lumii așa cum o vedem și o înțelegem (a fenomenelor, nu a noumenelor), iar nu așa cum este și în realitate, după ființa sa. Fenomenele reprezintă elementele evidente pentru cele cinci simțuri (așa cum se obișnuiește să se considere, deși ele sunt mai multe la număr), pentru logica noastră, bazată pe cele cinci simțuri, fiind înarmați de mijloacele tehnice ale aparatelor de cercetare sub formă de microscop, telescop și alte instrumente științifice. Astfel, domeniul științei exacte este la fel de limitat, pe cât de limitate sunt și simțurile noastre (instrumentele de cunoaștere științifică) în capacitatea lor de a cunoaște. Însă omul vrea și trebuie să știe și ceea ce se află dincolo de limitele științei, ceea ce ea încă nu a cunoscut, dar care prin însăși natura sa se află dincolo

de limitele cunoașterii umane. Astfel, de exemplu, psihologia este știința despre fenomenele sufletești. Or, noi vrem să știm mai multe, vrem să cunoaștem sufletul, fiindcă viața întregă constă din întâlniri și din interacțiuni ale sufletelor omenești, iar sufletul este omul însuși. Ar fi straniu să afirmăm că știința cunoaște sau că poate să cunoască întreaga existență. „Multe sunt pe lume, prietene Horațiu, dintre cele pe care nici nu le-au visat înțelepții noștri” – spunea Hamletul lui Shakespeare. Totuși vrem să pătrundem și transcendentul, vrem să răspundem la întrebările care-i umpleau sufletul tânărului Heine: „Care este taina cea din veac? Și în ce constă ființa omului? De unde vine și încotro se îndreaptă? Și cine este acolo, sus, dincolo de stele?”.

Cunoașterea este mai mare decât știința. Ea se dobândește și prin intermediul capacităților superioare ale duhului, mijloc de care nu dispune știința. Mai întâi de toate, este vorba despre intuiție, adică despre presimțirea directă a adevărului care întrevește sau prevede în mod profetic adevărul acolo unde metoda de cunoaștere științifică nu are acces. În ultimul timp, tot mai mult, această intuiție reprezintă centrul de preocupare al filosofiei. Noi trăim pe baza ei într-o măsură mai mare decât presupunem. Ea este cea care ne conduce într-o altă sferă, superioară, sfera duhului – adică în religie.

Capitolul II

Ce este religia?

Vorbind la modul general, religia reprezintă relaționarea cu Absolutul, cu Cel pe Care Îl numim Dumnezeu. Întrucât această relaționare există la fiecare, chiar și la un ateu, se obișnuiește să se spună că fiecare are o religie proprie. Însă, percepută în acest fel, în sens mai larg, religia poate fi corectă, adevărată și falsă, morală și imorală, în funcție de ceea ce înțelegem prin valoarea ultimă, superioară și absolută a lumii și de modul în care ne raportăm la ea: în ce credem și cum credem, ce acceptăm și ce respingem.

Vorbind constructiv și la subiect, religia reprezintă comunicarea cu Dumnezeu. Anume despre această religie trebuie să fie vorba. Din punctul de vedere al experienței ei, religia este foarte complexă. Această experiență și trăire specifică, care ne oferă comunicarea cu Dumnezeu, este rugăciunea.

Firește, ca zbor al duhului, ca extaz duhovnicesc, ca credință și simțire, rugăciunea nu poate fi

pusă alături de știință pentru vreo comparație. Din acest punct de vedere, între religie și știință pot exista tot atâtea contradicții câte există între matematică și muzică sau între matematică și dragoste. Însă putem compara fenomenele și conceptele numai analizându-le într-un plan comun, în lumina unui criteriu. De aceea, vom delimita din religie doar elementele ei intelectuale, care pot fi concepute, care pot fi accesibile minții (ale realității), partea aceea a ei care este general valabilă atât pentru religie, cât și pentru știință. Să vedem dacă se contrazic aceste cunoștințe și afirmații referitoare la realitate sau dacă sunt contradictorii, în sensul că vorbesc despre același lucru în termeni diferiți, nu lucruri diferite despre aceleași realități, excluzându-se una pe cealaltă.

Iată unele afirmații fundamentale referitoare la realitate, pe care le mărturisim noi, creștinii. Dumnezeu există, chiar mai mult de atât, doar El singur există în adevăratul sens al cuvântului. Și tot ceea ce este în El este legat de El. În El își au existența toate, iar în afara Sa există doar subzistență și tânjire a duhului. Hristos este în realitate Dumnezeu și Om, Care a fost răstignit, a înviat și va veni iarăși pe acest pământ. Sufletul omului beneficiază de nemurire personală.

Iar acum, spuneți-ne, în care dintre științele noastre: matematica, fizica, biologia, istoria, există afirmații care contrazic ideile expuse mai sus, afirmații cu caracter general, obiective, demonstrative, adică științifice? Ele nu există și nici nu pot exista prin definiție, pentru că toate aceste concepții se referă la esențe care se află în afara competenței științei, nu la fenomenele care-i sunt accesibile.

Capitolul III

Sursele prejudecăților

De unde provine părerea răspândită în rândul studenților și, în general, în rândul oamenilor culti că știința contrazice religia?

Motivul acestei prejudecăți constă într-o cunoaștere superficială atât a domeniului științific, cât și a celui religios. Prin aceasta se și confirmă ideea: „Cunoașterea te aduce la Dumnezeu, pe când cunoașterea parțială te îndepărtează de El”. Semicunoașterea este un flagel al vremii noastre: este cea care generează prejudecata despre care am vorbit. În primul rând, știm puțină filosofie, mai ales partea aceea a ei care este legată în mod special de această problematică, adică teoria cunoașterii, gnoseologia.

Primind cu ușurință în calitate de argumente științifice probe aduse în folosul afirmației că Dumnezeu nu există, uităm de ipoteza exprimată de Kant, potrivit căreia rațiunea teoretică este nepuțincoasă în egală măsură să demonstreze sau să

nege existența lui Dumnezeu, nemurirea sufletului și libertatea voinței. Aceste obiecte și probleme de aceea se și numesc transcendente (care depășesc domeniul științific).

Prin intermediul rațiunii putem cunoaște doar un fapt exterior, nu esența lucrului în sine. Întrucât este legată de spațiu și de timp, lumea nu poate fi cunoscută din punct de vedere obiectiv, deoarece timpul și spațiul reprezintă forme subiective ale percepției conștiinței noastre pe care noi i le atribuim lumii. De aici provine și afirmația: „Lumea sunt eu”. Psihologia cunoașterii definește și mai precis caracterul subiectiv al senzațiilor, al percepțiilor și al concepțiilor noastre. Culoarea, temperatura, gustul, pe care noi le percepem, nu există în afara conștiinței noastre în mod de sine stătător (afirmația contradictorie în psihologie poartă numele de realism naiv). Nu putem cunoaște nici măcar materia așa cum este ea, din pricina faptului că proprietățile ei specifice, precum masa, densitatea și greutatea, sunt subiective.

În general, nu vedem lucrurile așa cum sunt ele, ci le percepem în conformitate cu propriul punct de vedere din care le analizăm. Dacă nu putem să înțelegem prin intermediul mijloacelor științifice de cunoaștere ceea ce se află în spatele lucrurilor, adică esența lor, cu atât mai mult nu

putem cunoaște Esența Primară, adică pe Dumnezeu. Iată motivul pentru care știința nu poate să nege existența lui Dumnezeu, fiindcă sfera aceasta se află în afara competenței sale, precum și întreaga sferă a esenței lucrurilor. Filosofii contemporani, precum Bergson, Losski, merg și mai departe de Kant, descoperind posibilitatea demonstrării raționale a existenței lui Dumnezeu. Totodată, pași geniali în acest sens au fost făcuți și de V.S. Soloviov.

A doua înșelare a noastră constă în faptul că confundăm știința cu părerea oamenilor de știință. Printre altele, tocmai aceste păreri, uneori, sunt într-adevăr în contradicție cu religia, însă, cu timpul, se dovedește că ele sunt în contradicție și cu natura însăși, cu știința și cu fenomenele naturii înconjurătoare. Apariția acestor contradicții este legată și de faptul că aceste păreri, reflectând nu atât natura obiectivă, cât preferințele oamenilor de știință, se extind și în această dimensiune, care depășește sfera științei, acolo unde apare loc atât pentru credință, cât și pentru superstiție.

Așa-numitul ateism „științific” este, în realitate, în contradicție cu religia, dar el nu reprezintă decât o presupunere nedemonstrată și imposibil de demonstrat a unor oameni culti. Tentativa ateiilor de a demonstra cele de nedemonstrat, în mod